

յամառ աչքերուն: Ախտաւոր վրդովմունք մը
 զէնքը կը ցնցէր, եւ անդամներուն մէջ պըր-
 կումներ կը զգար որոնք հասակը կ'երկնցնէին
 գերեզմաննոցի նոճիկ մը պէս: սեւ մորթիին
 գլծր կը կորուսէր իբրմէ բոխող ստուերին մէջ:
 զգոյտութիւնը կ'ուռննար մէկու մը զոր կեան-
 քին եղբորը բերած եւ հոն մտոցած են. անօ-
 պուտ պաղատանքի մը մէջ որ ամբողջ հիւան-
 զապին էութենէն կ'արձակուէր, պարապելն մէջ
 կ'երկնցնէր ձեռքերը որոնց մէջտ պիտի
 մերժուէր օգնութիւնը: Սակայն կեանքը կը
 բոխէր իր շուրջը իր ըլլոր հրապոյրներով եւ
 յոյզերով, անիկա կը բարձրանար երբեմն մինչեւ
 իր շրթունքը, զինքը խեղդելով իր ջերմազին
 գրկուսին մէջ, բայց ծարաւ հոգին անկէ կաթիլ
 մը չէր ընդուներ:

Պոնաւ թարթիչները կը փակուէին՝ ծանրա-
 ցած, զագաղէ կախարչներու պէս, որոնց
 ետին հոգին կը կմախանար, եւ կը թուէր իրեն
 որ ինքը ֆոյտութիւն չունի, ստուերի մը նման.
 ու ամբողջ էութեանը մէջ միայն արցունքի
 երկու պաղ կաթիլներ կը զգար որոնք զամբու-
 պէս կը մխուէին այսերուն մէջ:

Գէօքին մէջ ամենքը քնացած էին երբ ներ-
 քինին մտաւ հոն. անգիտակից գնաց մինչեւ
 տիրուէրն սենեակը եւ գրանը կտրէ կծկտե-
 ցաւ սեմին վրայ:

Սայիտ-Պէյ բացակայ էր, եւ Ջեփա,
 իր ննջասենեակը՝ գլուխը թաղած բարձերուն
 մէջ՝ կ'երազէր, երբեմն սարսուռ մը ամբողջ
 մարմինը կը ցնցէր, ու պզտիկ գլուխը բուպէ
 մը բարձրացնելով, շուրջը կը նայէր անհան-
 զը ստութեամբ. գրանը ետեւէն հեծմունքի
 ձայներ կուզային իրեն:

Գուրջ խանգարուած՝ արթի ելաւ:
 «Ո՛ր է գրանը առաջը», հարցրց անձկանօք:
 — Մութն է որ կ'ըլայ գրանց ստաջըլ,
 մրմնջեց ներքինին. զուռն լոյսով լեցունէ կ'ար-
 համարենս զայն, բայց մութին մէջ փոթորիկ
 կայ...»:

Ջեփա խեղդուկ շշուկ մը եւ մէկու մը հե-
 ոանալը միայն լսեց:

Սայիտ-Պէյ տեղեկացաւ վերջապէս ներքե-
 նիին տարօրինակ դաշտնիքին, ու խէլայնոր,
 նախանձէն տգոյնի, ամենէն սարսափելի պա-
 տիճներուն խորհեցաւ, երբ ներքինիին կուրծ-
 քին վրայէն զտան Ջեփայի կորսնցու-
 ցած եղանակը, Սայիտ-Պէյ՝ ա՛լ աւելի ան-

գութ՝ հրամայեց որ անով խեղդէն յանցաւորը:
 Եւ անցորդները երեք օր տեսան սեւ մաւր-
 դուռն գիւղը կախազանին վրայ, աչքերը դուրս
 ցայտած, մորթը ճեղքաւորած՝ դէմքին վրայէն:
 Ու երեք օր ետեւքը, այն ետեւքը որ այն-
 քան ատեն անոր արցունքներն ընդունած էր
 եւ որուն ծալքերու վրայ թափուած էին կարօ-
 տագին եւ տևրդուռ համբոյրները, վզին շուրջը
 մնաց, գինքը խեղդելէ ետքը, ճակատադրական
 կապի մը պէս:

ԶԱՊԵԼ ԹՈՒՂԱՆՆԷՍԵԱՆ



ՄԱՅԵՐԳ

ԼԵՒՈՆ ԲՍՇԱԼԵԱՆԻՆ

Ըսէ՛ք, դէպ ի ո՞ր Մօսկոյի դամբարանէ եղիւրակն
 Մեր հոգիները՝ հոգիէ փառքէ վերաւոր՝
 Ու ցնորի ճաթակերէն տգուեան,
 Ո՞ր հեռաւոր հորիզոններէն սպաւոր՝
 Տրտմանէ պիտի երթան:

Երևնուտ ու երկաթի մարմիններով,
 Գիշերուան քոյունները քոյուրը մկիկն,
 Անձանօք ծովերն առ դարաւոր
 Մարտեր ու կրակիքի պիտերէ,
 Չեւ զիտեր կ'ըր, փարսիքի մը մէջ գեղեցիկոր,
 Մոքիկն արևմտ իրեց ծաւ մանուկակն
 Գիշեր մը, փոքրիկներու ամենի գիշեր,
 Վայրագորէն մաներգելու եկան. [միմեներով,
 Գիշերուան քոյուններ երևնուտ ու երկաթի մար-
 Մարմնոյ վրան, մահերգելու եկան:
 Օ՛ր, քոյուր այն ուխտի ու բացուած քեւերու
 Ընդհարումները կմախանակն
 Որ իրեց գիշատիի գանակողով մարմիններէն
 Մանրորէն կ'արձագանգուէր,
 Քարերուն սակ անարկու .

Ու արի՛ւնը որ կը հուսէր հրաշխի,
 Դեպի հանգրտս հոգեպարհները ակնունէ,
 Աշուրներու սնաբէլ:
 Ու իրեց մաներգը շատաւորով, այստեսար,
 Ու իրեց նայումները ոճիւրով շեղուն,
 Ու հագերեկն արևունս ու անյասակ:

Ու իրենց բերանները բռնաւորութեամբ զինովի ,
 Ու ակոսներէնու ձայնը փշրուող մարմարի .
 Ու քեւերնու բափը՝ փարայրին մեջ մրին .
 Փոքորիկ մը անփայրահայ
 Այս բոլորը , մարմնույ վրա ,
 Խաւարի մեջ , անձախի սակ՝
 Անհունօրէն բոբունցիկ :
 Ու իրենց շքե՛րը դիւային ու զինով ,
 Ուրիկ գեօխը ինկած հոգիս իմ վախէն ,
 Աչխըր վեր՝ ինծի հաւառ ,
 Իր վիրաւոր այգիքը դէպ ի վեր՝
 Դողսեաւ ,
 Հողին վրայ ծռնկի կեպծ կ'այօթեր
 Ու ես , անմիթար ,
 Հեռաւոր հոգիներու պայծառ շքը իմ վրաս ,
 Ուրիշ անծածող հուիզներէն ,
 Գիշերներով իմացայ :
 Ու մանագոյծ գանգակներու
 Ոսկի հսկայ խայլերը զնոտաբեր՝
 Ոգեկոչող ու դիւական ,
 Ու փարայրին պարսպը՝ փառող՝ «ուսակս»
 Մարմնույ վրայ անոգնակս փարոսկիզակ .
 Քերեւս դազալի մը յիշատակին
 Որու վրայ արծաթ մուրճները չնկնեցին
 Վերջապէս զամբոյն հաւառ
 Վրդովուած հենքորսիւնը մոռացումիկ :
 Ու աչ չեմ գիտեր ո՞ր տարին ,
 Ենթա՞ մարմինս անիրաւօրէն զնուած
 Հողին բոլոր ապարդիւն փառքերէն վիրաւոր ,
 Ու իր աշխարհի բոլոր ճամբաներէն սզգունած ,
 Յետոյ հոգիս թոյուններուն գիշակեր ,
 Ենչպէսդօրէն գերեզմանէ գերեզման .
 Ամեն գիշեր ,
 Մտքէն արխանած իրենց Յաւովը հպարտ ,
 Ենկերութեան Մաներգները ախարեցիկ ,
 Հորիզոնէ հորիզոն ,
 Ձեր արեւներէն ու հողին յուսահաս
 Հոգիներուն կեանքին :

Գիտե՛ք , դէպ ի ո՞ր Մանը դաժանօրէն եղերակաւ
 Երբ ձեռն հոգիները հողին փառքէն աչ վիրաւոր ,
 Ու իր երկար օրերէն յոգնած
 Ո՞ր հեռաւոր միջոցներէն սզաւոր
 Տզգունօրէն պիտի երթան :

Բարեկ ԱՏՈՒ ԵՆԴՅԱՆԵԱՆ

ԳՐԻԳՈՐ ԶԱՆԸԵԱՆ

Պ . Գ . Զանչեանը , որի քսաննուհնգամեայ
 գրականական գործունէութեան յորեկանը
 տօնուեց հոկտեմբերի 1ին Մոսկուայում , ծը-
 նուել է Տփլիս , որտեղ եւ ուսում է ստա-
 ցել կլասիկական գիմնապետւում : Այստեղից
 նա գնաց Մոսկուայի Համալսարանը , որտեղ եւ
 աւարտեց իրաւաբանական գիտութեան ըն-
 թացքը : Պ . Գ . Զանչեանը իւր ուժերը նուր-
 րել է Ռուսաց գրականութեան , եւ յատկա-
 պէս զբաղուել է իրաւագիտական հարցերով :
 Նորա ամենասիրած գործը եղել է հետազոտու-
 թիւննրի փորձել Աղեքսանդր Բ . կայսրի բազ-
 մատեսակ բարեկորոգումները շրջանից եւ
 մանաւանդ գաղտաստանական բարեկորոգու-
 մանրի Այս ուսումնասիրութիւններին հետեւանքն
 եղաւ մի մեծ աշխատութիւն , «Մեծ բարեկո-
 րոգումները շրջանից» տիտղոսով մի գիրք ,
 որը շնորհիւ իւր ուղղութեան , լրջութեան եւ
 զեղարուեստական ոճին , կարճ միջոցում մի
 քանի տպագրութիւններ ունեցաւ , տարա-
 ծուելով Ռուսաց ամբողջ հասարակութեան
 մէջ եւ զնկելով Պ . Զանչեանի անունը արդի
 ուս սնանաւոր գորդներ շարքում : Բաց ի
 այս գրքից , որ նորա գլխաւոր աշխատանքն
 է , նա հրատարակել է «Ներդասի շուրջը» ,
 «Կովկասի մարզաբլիտ»ը , եւ ուրիշ գործեր :
 Աշխատակցելով անշքաբ աջ ու ձախ գանա-
 զան ուս . թիւրիկի , Պ . Զանչեանը , վերջ ի վեր-
 ջոյ , տասնուհինգ տարիէ ի վեր կեդրոնաց-
 րեց իւր գրական գործունէութիւնը Ռուս-
 կայնա Վեստոմոտի» նշանաւոր ուս . թիւրիկի
 մէջ , որի խմբագրութեանը պատկանում է
 նա այժմ :

Առանձին ուշագրութեան արժանի է Զան-
 չեանի գրիչը՝ նուրբ եւ զգայուն , ուժեղ եւ
 կրակոտ , նա ստիպում է ձեռ հետաքրքրու-
 թեամբ հետեւիլ նորա նկարագրութիւնն-
 րին , նորա մտքերին , համակրել նորան եւ
 պարաստ լինիլ կողուել նորա հետ աշխարհի
 շարեքները զէմ : Ռուսաց «Կուրիէր» լրս-
 գիրը , յորեկանի առիթով , ի միջի ալլոց ա-
 սում է . « Զանչեանը , մեծ բարեկորոգումներ
 շրջանի» բանաստեղծն է , բուռն եւ կրքոտ
 պաշտող մեր պատմութեան լուսապայծառ ժա-
 մանակի Զանչեանին պարսաւում են իր
 աշխատութիւններին անգիտնակաւութեան եւ